

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

593

שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • שמות תשפ"ג

ובפרט עבד כזה שהאדון נותן ועושה לו טובות כאלה, כמה זה מחייב אותו לעבוד. ולכן זה מחייב 'פי יגיד תהלתך', כי אם האדון נותן לי את הכוח לדבר, אני צריך לעבוד אותו עם כוח הדיבור, ולהגיד תהלתו.

להגיד כי ישר השם – פרסום האמונה

והנה מוזכר כאן ופי יגיד' תהלתך, לשון הגדה, לא אמירה אלא הגדה, והגדה פירושה לאחרים, כמו "הגדתי היום להשם אלוקיך" (דברים כו, ג), "ונגד לוי" (בראשית מז, כד), וכך גם ופי יגיד תהלתך – היינו שצריך להגיד תהלת השם לאחרים.

ולמי? ראשית לאדון עצמו, להכיר טובה ולהודות לאדון, שאני מודה ומכיר בזה שאתה נותן לי את הכוחות שלי. אבל גם לכל העולם, כיון שהאדון נותן לי כוח לדבר ואני חייב להחזיר לו ולכבד אותו, זה מחייב אותי להגיד ולפרסם האמונה לכל העולם, 'להגיד כי ישר השם' (תהלים צב, טז), להגיד! לאחרים.

וכאמור לאדון עצמו זו הודאה, שאנו מודים ומכירים בזה שכל הכוחות שיש לנו הם ממנו, אבל צריכים גם להגיד לאחרים, ופי יגיד תהלתך, להלל אותו ולשבחו.

הקל הגדול הגיבור והנורא

ובשלושת הברכות הראשונות של שמונה עשרה מזכירים הרבה שבחים, אלוקינו, ואלוקי אבותינו, אברהם יצחק ויעקב, הקל הגדול הגיבור והנורא וכו', 'הקל' זו מידת הרחמים, ו'הגדול' זו גם כן מידת ההטבה, כמו שפירש רש"י על הפסוק (דברים ג, כד) את גדלך – זו מידת טובך, ו'הגיבור' זה מידת הדין.

'והנורא' כמו שאמרו חז"ל (יומא טז, ב) ואלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות, שיש השגחה מיוחדת על עם ישראל, כמו שאמרו (אסתר רבה י, יא) שה אחת בין שבעים זאבים, שעם ישראל קיים כבר אלפי שנים, בלי מדינה, מפוזר ומפורד בין העמים, ומחזיק מעמד בהשגחת השי"ת.

ועל כל זה יתהלת השם ידבר פי, ופי יגיד תהלתך!

תפילה על רוחניות – בפה ובלב

ועוד בענין תפילה, יש תפילה על רוחניות, וכבר הזכרתי מה ששמעתי ממו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בשם רבי ישראל סלנטר שאמר כי **בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת.**

ובאמת זו גמרא מפורשת (ברכות נ, א) הרחב פיך ואמלאהו – בדברי תורה כתיב, והיינו שעל ענייני רוחניות אין הגבלה, ורק צריך לבקש, עם בקשה אמיתית, שהוא רוצה באמת, ואכפת לו מזה, ואם זה באמת כואב לו והוא מאד רוצה את זה ומבקש על זה, אזי הקב"ה עוזר ותפילתו נענית.

ותפילה שייכת לא רק בדיבור, אלא גם בלב, ואמנם לגבי הלכות תפילה ירהור לאו כדיבור דמי, וצריך להתפלל בדיבור, אבל בנוסף לתפילות הקבועות שייך גם תפילה בלב, להתפלל שהשם יעזור, והתפילה עוזרת גם בלב! וזה דבר ידוע, ומעשים שהיו, שאדם חושב ומבקש בלב סייעתא דשמיא על רוחניות, והוא מיד מקבל.

וכבר סיפרתי את המעשה שהיה באחד שהגיע מחוץ לארץ אל הכותל המערבי, והוא לא היה בעל אמונה, אבל כשהגיע לכותל התעורר קצת והתחיל לחשוב שאם באמת האמונה זה דבר אמיתי, הוא היה רוצה לראות את זה ולהיות בעל אמונה. ומן השמים סייעוהו, שבאותו הרגע שחשב כך, ניגש אליו אחד מהפעילים העוסקים להחזיר בתשובה, ושאל אותו אם הוא רוצה לדעת מה זה יהדות, מיד ברגע שחשב! הגיע אליו סייעתא דשמיא על רוחניות, בלי שביקש בדיבור, רק על ידי שאיפה בלב, הרצון בלב על רוחניות הביא לסייעתא דשמיא.

מצות האמונה מחייבת תפילה

יש מצות עשה של אמונה, והיא הדיברה הראשונה מעשרת הדיברות "אנכי השם אלוקיך", והרמב"ם מנה י"ג עיקרים של אמונה, ומצות אנכי השם אלוקיך כוללת את כולם, להאמין בכל עיקרי האמונה.

והנה האמונה היא בלב, אבל זה גם נוגע למעשה, ומה האמונה מחייבת למעשה? אחד החיובים הוא תפילה.

תפילה היא אמונה, שאנו מאמינים שיש מי שיכול לעזור לנו, ובתפילה אנו מדברים אליו, וזוהי עבודה שבלב, כמו שאמרו חז"ל (ריש תענית) עבודה שבלב זו תפילה, וזה בא מאמונה.

ובתפילה יש הרבה חלקים: שבחים, בקשות, והודאה, וכך הוא סדר תפילת שמונה עשרה, תחילה שבחים, ואחר כך בקשות, ואחר כך הודאה, ושלושת הברכות הראשונות הם כולם שבחים, ברכת אבות, אתה גיבור, ואתה קדוש, הם רק שבחים.

שפתי תפתח – הכרה שכוח הדיבור מהקב"ה

אכן לפני שלושת הברכות הראשונות יש עוד הקדמה, שמקדימים ואומרים: **השם שפתי תפתח.** והכוונה בזה על כוח הדיבור, שאנו מאמינים ויודעים שכל כוח הדיבור שיש לנו הוא מהשם ית', שהוא הנותן לנו את כוח הדיבור, וכל הכוח שיש לנו לדבר – 'שפתי תפתח' – זה חסד השם, ואין זה ממילא בדרך הטבע, אלא יש השגחה פרטית על כל אחד ואחד שיוכל לדבר, ומי נותן לנו את הכוח לדבר? השם! **שפתי תפתח**, בלשון נוכח, אתה! השם יתברך.

וגם זה ממצות האמונה, שצריכים להאמין בזה, ובדרך הטבע אדם אינו מאמין כל כך, ואין זו אמונה טבעית באדם, להאמין ולזכור שכל כוח הדיבור שלו זה חסד השם, ואין זה בכוחו, אלא כל רגע ורגע השם נותן לו את הכוח, זה לא אמונה טבעית, אלא מדרגה באמונה.

ולכך אנו מקדימים 'השם' שפתי תפתח, וכאן כתוב השם **באותיות אל"ף דל"ת**, והוא שם אדנות, שפירושו אדון הכל, שהקב"ה אדון הכל וכל הבריאה כולה עבדים, עבדים כאלה שהאדון מחיה אותנו ומהווה אותנו, והוא אדון כזה שלא רק נותן לנו את המזון, אלא גם כל החיות של העבד וכל הכוחות של העבד הם ממנו, והוא הנותן לעבד את הכוחות, ובכללם כוח הדיבור, בכל רגע ורגע! ובאמת גם שם הוי"ה בקריאתו הוא כמו שם אדנות, שהוא אדון הכל, אבל לפי הכתיב פירושו היה הווה ויהיה, ואדנות זה הכינוי.

ההכרה מחייבת להגיד תהלת השם

וזהו שאנו מקדימים בתחילת שמונה עשרה 'השם שפתי תפתח', שאנחנו מכירים ומאמינים שהוא אדון הכל, וכל העולם כולו עבדים, ולא סתם עבדים, אלא עבדים כאלה שהוא מחיה אותם, ונותן להם את הכוחות בכל רגע ורגע, **וכמה זה מחייב את העבד!** כשהאדון נותן לעבד את כוח הדיבור למשל, ולא רק כוח הדיבור, אלא גם כל הכוחות הם מהקב"ה, אבל הדיבור הוא פרט אחד בזה, שכל כוח הדיבור שיש לעבד הוא מן האדון.

ומה זה מחייב? מאחר שהאדון הוא הנותן לעבד את הכוח לדבר, מה הוא צריך לדבר ומה זה מחייב אותו לדבר? **ופי יגיד תהלתך!** להלל ולשבח את האדון! כיון שהאדון הוא הנותן לו את כוח הדיבור, הדבר הראשון שצריך לדבר הוא יתהלת השם ידבר פי, וזוהי חובתו.

ואם העבד לא עושה כך, הרי הוא כפוי טובה, כי האדון נותן לו כוח לדבר, והוא לא מחזיר לו כלום עם הכוח הזה, והוא כפוי טובה! שהאדון נותן לו טובה והוא מתעלם, כאילו שלא מגיע לאדון כלום, וכי לא מגיע לאדון משחו עבור הטובה שהוא עושה לך? הרי עליך לתת לו משחו, שהוא האדון שלך, ואתה העבד, וגם סתם עבד חייב לעבוד את האדון,

תפילה על רוחניות של אחרים

וזה גם בנוגע לרוחניות של אחרים, אם אדם מבקש ומתפלל להצלחת אחרים ברוחניות יש סייעתא דשמיא, וכן ידוע (עיין אור ישראל מכתב י"ד) שרבי ישראל סלנטר ביקש מתלמידיו שיתפללו עליו, על הרוחניות, כי על ידי תפילה יש סייעתא דשמיא ברוחניות, גם על אחרים!

ובאיגרות החזון איש (קו"א ח"א עד) יש נוסח תפילה שסידר החזון איש לאמא בשביל בנה שהיה צריך איזה חיזוק ברוחניות, ונתן לה נוסח מיוחד שתבקש בברכת שמע קולנו: "יהי רצון מלפניך השם אלוקי ואלוקי אבותי שתרחם על בני... ותהפוך את לבבו לאהבה וליראה שמך ולשקוד בתורתך הקדושה ותסיר מלפני כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורתך הקדושה ותכין את כל הסיבות המביאות לתורתך הקדושה" כי אתה שומע וכו'.

התפילה פועלת יותר מכל השתדלות

ובאמת החזון איש כתב עוד באיגרת אחרת (ח"ג סב) "צריך לזכור שאין בכוחנו לעשות מאומה, רק במעשינו אנו מעוררים שערי רחמים שמעשה ידינו יכוננו את המבוקש, ומי שמתפלל ומרבה תחנונים הוא פועל יותר מהמשתדל", והיינו שתפילה היא יותר מכל השתדלות, וכל השתדלות היא פחות מתפילה!

ולכן אם רוצים רוחניות, בשביל עצמו או בשביל מישהו אחר, העיקר הוא להתפלל, שהתפילה פועלת יותר מכל השתדלות.

תפילה על אמונה ותורה של הצאצאים

וכן כתב במשנה ברורה (סימן מ"ז ס"ק י"י) "תמיד תהיה תפילת האב והאם שגורה בניהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות ויכוון מאד בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים אנחנו וצאצאינו וכן כשאומר בובא לציון למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה". והיינו שצריכים ההורים להתפלל על הרוחניות של הילדים, וכשאומרים בברכות התורה ונהיה אנחנו וצאצאינו, יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, יש לכוון בזה על הצאצאים שיצליחו ברוחניות, ואם זה בכונה – זה עוזר!

ומבקשים להיות יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, ובפשטות יודעי שמך זה אמונה, לזכות לידעת השם, דהיינו אמונה, ושייך בזה תפילה גם על הצאצאים, שיהיו בעלי אמונה.

וכאמור גם תפילה בלב מועילה בזה, על תורה וגם על אמונה, וכן תפילת האמא על הרוחניות של הבן שייכת גם בלב, להתפלל ולבקש מהקב"ה על הצאצאים, על אמונה ועל תורה, וכמו שכתב החזון איש כי התפילה פועלת יותר מכל השתדלות! על עצמו ועל אחרים.

מי שלא מבקש למה שיתנו לו

אם כן יש לנו הרבה אפשרויות לזכות לרוחניות, על ידי תפילה, אבל התפילה צריכה להיות תפילה אמיתית, תפילה בכונה, שזה באמת אכפת, ואכן זה אכפת! אך לא מספיק מה שאכפת, וצריך גם להתפלל, כי אם אינו מבקש למה שיתנו לו, הרי הוא יודע שיש מי שיכול לתת לו, ואם אינו מבקש ממי שיכול לתת – לא מגיע לו.

ומצינו גם בגמרא (נדה ע, ב) ששאלו את רבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם, היינו כיצד יזכה אדם לחכמת התורה, והשיב רבי יהושע כי צריך שני דברים: ירבה בשיבה, ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו. היינו לעסוק בתורה וגם לבקש רחמים. ושאלו בגמרא שם מאי קא

משמע לך, ותיצרו דהא בלא הא לא סגי, היינו שצריך גם להרבות בשיבה וגם לבקש רחמים, ולא מספיק רק אחד משניהם.

וברש"י שם פירש "מאי קא משמע לך – למה ליה למימר להו ירבה בשיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי", ע"כ. ומבואר כי זה ודאי שצריך לבקש רחמים, ומטעם הנ"ל, שאם אינו מבקש לא מגיע לו, כי יש מי שזה תלוי בו וצריך לבקש ממנו! ואם אינו מבקש, למה שיתנו לו?

אבל אחרי שאדם כבר מבקש, היה אפשר לחשוב, אולי כבר לא צריך גם להרבות בשיבה, כי הרי ברחמים הדבר תלוי, ומאחר שביקש רחמים כבר יש סייעתא דשמיא, ולשם מה צריך עוד להתאמץ ולהרבות בשיבה. וחדש רבי יהושע בן חנניה שאין הדבר כן, אלא צריך גם להתאמץ ולהרבות בשיבה, והא בלא הא לא סגי.

אך על כל פנים רואים כי הדבר הראשון שהוא העיקר, ובלעדי לא שייך הצלחה, זה תפילה, ואולי שייך איזה הצלחה משהו, אבל כדי שתהיה הצלחה אמיתית, הצלחה בשלמות, הצלחה גדולה, זה רק על ידי תפילה ובקשת רחמים.

עם התפילה צריך השתדלות לפי כוחו

וכאמור יחד עם זה צריך גם השתדלות, להתאמץ, וכמה? כל אחד לפי כוחו, ואזי יש סייעתא דשמיא, ואמנם התפילה על רוחניות עוזרת, אבל אם אפשר לעשות גם השתדלות – צריך להשתדל!

ורק אם לא שייך השתדלות אז מספיק תפילה, אבל אם אפשר גם השתדלות צריכים להשתדל, ומי שאינו משתדל כפי כוחו [יש עליו תביעה] למה אינו משתדל, אך גם כששייך השתדלות וצריך השתדלות, יש לזכור שהעיקר זה התפילה, וכמו שכתב החזון איש כי התפילה פועלת יותר מכל השתדלות.

וזהו הדרך והעצה הטובה, שיש לנו אפשרויות לרוחניות על ידי תפילה, עם השתדלות לפי הכוחות, כל אחד לפי המצב שלו, ובמסילת ישירים בסוף הספר כתב "וכבר יכול להיות חסיד גמור איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה כמו מי אשר לא יפסוק מפיו הלימוד", היינו שיכול להיות גם אדם שכל היום עסוק בפרנסה, ויש לו רק מעט זמן על רוחניות, והוא אדם השלם, כי השלמות תלויה כל אחד לפי מצבו, ואם הוא עושה כל מה שבכוחו הוא אדם השלם.

האדם השלם – מקודש בקדושתו יתברך

ויש לשון של המסילת ישירים בפרק א' "האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך", והיינו מה הוא האדם השלם? המקודש בקדושתו! הוא מקודש! מי שעוסק בתורה מתקדש, בכל רגע שעוסק בתורה הוא מקודש, וגם עכשיו שאנו עוסקים בדברי תורה אנו מתקדשים! וזהו ההרגשה הכי טובה שצריכה להיות, הרגשה אמיתית, שבכל רגע שאנו עושים מעשים טובים אנו מתקדשים, וזה נותן חיזוק להמשיך.

אך כמובן צריך לפי הכוחות, ולא יותר מהכוחות, ומי שעושה כל מה שבכוחו ואינו יכול יותר, הוא כבר בשלמות, ואינו חייב יותר. ואם אדם יכול לעשות יותר ואינו עושה, אפילו אם הוא עושה הרבה, אבל אפשר משהו יותר ואינו עושה, זה לא השלמות! אבל אם עושה כל מה שהוא יכול, אפילו אם זה רק מעט, הוא כבר בשלמות, כיון שעושה כל מה שהוא יכול, והוא כבר אדם השלם המקודש בקדושתו יתברך. הקב"ה יעזור שנזכה כל כלי ישראל להיות מקודשים בקדושתו יתברך!

דברי רבינו שליט"א בשיעור היומי לאחר פטירת הגר"ש בעדני זצ"ל

הגיעה הידיעה על פטירתו של הגאון הרב בעדני זצ"ל. אדם גדול שהשפיע על הציבור השפעה טובה מאד, של תורה, יראת שמים, ומידות טובות. השפעה גדולה מאד. ועכשיו זה חסר. חבל על דאבדין. חסרה ההשפעה של אדם גדול, וצריכים סייעתא דשמיא שההשפעה תימשך הלאה, מן השמים ירחמו על הציבור שההשפעה תימשך בעזרת השם.

אבל הציבור צריך להתחזק, אם אין אני לי מי לי! אם אין משפיע, כל אחד צריך להשפיע על עצמו! ויש ספרי מוסר, יש הרבה ספרים שאם לומדים אותם מושפעים, ומן השמים ירחמו.

לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת **מנוחה פייגל זייבלד** ע"ה בת הגה"ח רבי **משה ברים** זצ"ל, נלב"ע כ"ב כסלו תשפ"ג נדבתי נכדה יידינו רבי **שמואל יצחק זייבלד** לרגל השלושים לפטירתה

לעילוי נשמת הגאון רבי **אברהם ישעיהו ברמן** זצ"ל בן מרן ראש הישיבה הגאון רבי **מרדכי שלמה זצוק** ל" לרגל מלאות עשרים שנה לפטירתו כ"ג טבת תשס"ג - תנצב"ה